

УДК 338.24

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Камінчан Г.В.

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Україна, м. Миколаїв

В статті розглянуто малий та середній бізнес як головні ініціатори технологічних інновацій. Саме малі підприємства забезпечують більшу частину нововведень. Обґрунтовано на основі аналізу розвитку малого та середнього бізнесу необхідність подальшого розвитку інноваційного потенціалу і визначені основні напрями державної підтримки. Розглянуто структуру малих підприємств за критерієм регулярності ведення інноваційної діяльності та інноваційних витрат малих промислових підприємств України. Визначено основні причини низької інноваційної активності малих підприємств та шляхи реалізації подальшої успішної діяльності. Запропоновано організаційно-економічні заходи розв'язання проблем інноваційної активності.

Ключові слова: активність малого бізнесу, інноваційний потенціал, інноваційна інфраструктура, інноваційні центри, малий та середній бізнес.

Камінчан Г.В. Інноваційна активність малого та середнього бізнесу в Україні / Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Україна, Миколаїв.

В статье рассмотрены малый и средний бизнес как главные инициаторы технологических инноваций. Именно малые предприятия обеспечивают большую часть нововведений. Обоснован анализ развития малого и среднего бизнеса необходимость дальнейшего развития инновационного потенциала и определены основные направления государственной поддержки. Рассмотрена структура малых предприятий

по критерию регулярности ведения инновационной деятельности и инновационных затрат малых промышленных предприятий Украины. Определены основные причины низкой инновационной активности малых предприятий и пути реализации дальнейшей успешной деятельности. Предложено организационно-экономические меры решения проблем инновационной активности.

Ключевые слова: активность малого бизнеса, инновационный потенциал, инновационная инфраструктура, инновационные центры, малый и средний бизнес.

Каминчан А.В. Инновационная активность малого и среднего бизнеса в Украине / Черноморской государственный университет имени Петра Могилы, Украина, Николаев.

In the article the small and medium business as the main initiators of technological innovation. From small businesses provide most of the innovations. Grounded on the analysis of small and medium-sized businesses need to develop further innovative potential and the main directions of state support. The structure of small enterprises by the criterion of regularity innovation and introduction of innovative cost small industrial enterprises of Ukraine. The main reasons for the low innovation activity of small businesses and ways to implement their future survival. The organizational-economic measures to solve innovative activity problem are proposed.

Keywords: small business activity, innovative potential, innovation infrastructure, innovation centers, small and medium businesses.

Kaminchan H.V. The innovative activity of small and medium business in Ukraine / Petro Mohyla Black Sea State University, Ukraine, Nikolaev.

Вступ. У світовій економіці практично немає такої сфери, яка могла б обійтися без продукції та послуг малого бізнесу. Він є привабливою формою зайнятості та необхідний для ринку.

На відміну від великого підприємництва малий бізнес мобільніший, швидко реагує на зміни і потреби ринку, пропонує штучний, унікальний

товар або послугу, має високу ефективність капіталовкладень і прибутковість. Тому сьогодні надалі є актуальним питання розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, зокрема малих підприємств. Адже саме малий та середній бізнес, оперативно реагуючи на зміну ринкової кон'юнктури, надає ринковій економіці необхідної гнучкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи діяльності малого підприємництва, інновацій перебувають у полі зору таких вчених, як О.Барановський, А.Гринюк, З.Варналій, Л.Воротін, М.Єрмошенко, В.Кобилко, М.Козоріз, Т.Меркулова, І.Михасюк, О.Мазур, Р.Рудик, Л.Федулова, І.Яненкова та ін.

Усі дослідники проблем інноваційної активності підприємництва єдині у висновку про те, що найвагомішим чинником є проблема недоступності фінансових коштів для авансування інноваційного процесу, що має місце як на стадіях науково-технічних розробок, так і на стадії впровадження інноваційних змін у виробництво. Основною проблемою перешкоди розвитку інноваційного підприємництва в Україні І.Г. Бабець, Ю.В. Полякова, О.А. Мокій вважають суперечливу інноваційну політику, несприятливий інвестиційний та інноваційний клімат, практику призупинення дії окремих статей законів, які стосуються фінансування інноваційної діяльності, прийняття нових законодавчих актів і нормативно-розпорядчих документів без належного аналізу і оцінки виконання попередніх [1].

Метою статті є всебічне дослідження об'єктивних передумов для розвитку інноваційної активності малого та середнього бізнесу в Україні шляхом вивчення та узагальнення поточних тенденцій розвитку малого бізнесу в контексті формування інноваційної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Центральне місце в інноваційній системі займає підприємство, яке формує попит на інноваційну продукцію, перетворює знання в інноваційний капітал. Варто наголосити, що визначальну роль в реалізації інноваційного потенціалу регіону відіграють

малі і середні підприємства.

Підвищення інноваційного потенціалу малого підприємництва є одним із головних напрямків політики державного регулювання малого і середнього бізнесу в Європейському Союзі. Поширеною є пряма підтримка розроблення інноваційних продуктів та процесів через надання підприємствам грантів та пільгових кредитів, а також консультативної та інформаційної підтримки через мережу інкубаторних технологій. Щодо України, то аналіз інноваційної діяльності підприємств свідчить про те, що на відміну від іноземних компаній, які надають великого значення вкладанню коштів у інноваційну діяльність, інноваційна активність вітчизняних підприємств залишається вкрай незадовільною.

Основними причинами низької інноваційної активності малих підприємств можна назвати:

- несформованість економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси, в тому числі й доступність кредитних ресурсів;
- обмежений обсяг фінансування наукової та інноваційної діяльності з державного бюджету (< 1% ВВП);
- відсутність органів публічного управління інноваційною діяльністю, недосконалість інституційного середовища;
- несформованість умов для розвитку інноваційної інфраструктури (технопарків, технополісів, високотехнологічних інноваційних підприємств, венчурних фондів, центрів трансферу технологій та ін.);
- недосконалість інституційного забезпечення трансферу технологій, невизначеність організаційно-правових засад функціонування кластерів, неналежний рівень організації інформаційного забезпечення, що перешкоджає розвитку науково-дослідної та технологічної кооперації в інноваційній сфері [5. с. 119-120].

Нерозвиненість інноваційної інфраструктури та низька її якість зумовлюють високі транзакційні витрати, пов'язані з пошуком інформації про інноваційні розробки та партнерів у сфері комерціалізації технологій і винаходів, захистом прав інтелектуальної власності, несумлінною конкуренцією у цій сфері. Зростають міжрегіональні диспропорції у розміщенні інституційної інфраструктури інноваційної діяльності.

Як наслідок, знижується престижність інтелектуальної праці через значні витрати часу на НДДКР та відсутність адекватного матеріального заохочення. Незважаючи на високу оцінку якісного складу працівників сфери науки в Україні, відбувається прогресуюче скорочення наукового потенціалу у галузях природничих та технічних наук через внутрішню та зовнішню міграцію кадрів. Частка осіб, зайнятих дослідженнями і розробками в Україні, становить приблизно 0,52 % від загальної кількості зайнятих при середньому значенні цього показника для країн ЄС – 1,2 % [4, с 35-36].

Протягом 2011-2013 рр. близько 24 % усіх інноваційних підприємств співробітничали з іншими підприємствами та університетами, державними науково-дослідними інститутами тощо. За розрахунками Держкомстату, у 2013 р. частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, становила усього 10,7 % від їх загальної кількості, що у 4—6 разів менше, ніж показники інноваційно розвинутих країн. Для порівняння, інноваційна складова в країнах Євросоюзу (частка інноваційно-активних підприємств) досягає 60 %, Південній Кореї і Японії — 65—67 %, США — 78 %. В середньому в країнах ЄС-27 кожне третє інноваційне підприємство співпрацює з іншими підприємствами, університетами чи державними дослідними інститутами інших країн (в Данії – 56,8 %, на Кіпрі – 51,4 %, Бельгії – 48,8 %, Естонії – 48,6 %). Для 18,2 % вітчизняних інноваційних підприємств основними партнерами по інноваційній діяльності були вітчизняні підприємства та організації, для 5,9 % – європейські фірми, 4,0 % – підприємства та організації Росії, 2,1 % – інших країн СНД, 2,7 % – США, Індії і Китаю, 4,8 % – інших країн [2].

Основні показники, що характеризують стан інноваційної активності вітчизняних підприємств за 2011-2013 рр. містить табл. 1.

Таблиця 1

Структура інноваційних витрат малих промислових підприємств України

Показники	2011		2012		2013	
	Од.	у % до заг. к-сті	Од.	у % до заг. к-сті	Од.	у % до заг. к-сті
Всього малих підприємств	2988	100	3849	100	4877	100
Кількість малих підприємств, що займалися іннов. діяльністю:	85	2,9	216	5,6	287	6,2
У тому числі витрачали кошти на:						
- дослідження та розробки	21	24,7	20	9,3	24	8,4
- придбання нових технологій	2	2,4	4	1,9	6	2,1
- виробниче проектування, підготовка вир-ва нових продуктів	16	18,8	28	13,0	49	17,1
- придбання обладнання та інших основних засобів	25	29,4	123	56,9	150	52,2
- маркетинг та реклама	12	41,1	9	4,2	10	3,5
- інші	9	10,6	32	14,7	48	16,7

Джерело: Складено автором за [2]

За даними (табл.. 1) бачимо, що протягом 2011-2013 років кількість малих підприємств, що займалися інноваційною діяльністю суттєво зросла в 3,3 разів. Суттєво змінилися витрати на придбання обладнання та інших основних засобів, в 6 разів. В той же час витрати на маркетинг та рекламу зменшились. В цілому витрати на інноваційну діяльність вітчизняних

підприємств зросли, а це може свідчить про розвиток інноваційного потенціалу малого та середнього бізнесу.

Основною проблемою в інноваційній сфері залишається низька сприйнятливість підприємницького сектору до інновацій, що обмежує зростання продуктивності праці, зниження енергоємності виробництва, не створює підґрунтя для модернізації та структурної перебудови економіки, не забезпечує її якісного оновлення. Відсутність впровадження у промислове виробництво нових технологій веде до зростання енергетичної та ресурсної витратності виробництва, зниження конкурентоспроможності економіки, перетворення підприємств України на світових аутсайдерів.

Основним завданням економічної політики України є подальший розвиток інноваційної моделі з метою прискорення темпів її зростання, досягнення стабільної конкурентоспроможності на світовому ринку шляхом здійснення експорту високотехнологічної продукції в його загальній структурі, поступове забезпечення необхідних темпів імпортозаміщення, розумного використання всіх ресурсів. У зв'язку з цим виникає необхідність активізації інноваційної діяльності на підприємствах, зокрема малих, яка відіграє особливу роль в країнах з ринковою економікою [6, с.357—358].

Досвід розвинених країн підтверджує доцільність створення різноманітних структур підтримки інноваційного підприємництва, зокрема, інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, індустриальні парки тощо. Політика розвинених країн спрямована на створення сприятливого середовища для науково-технологічного розвитку, де важлива роль надається державі [3, с. 40-48; 7, с. 380]. Роль держави полягає у генеруванні системи правил функціонування суб'єктів науково-технологічного ринку та контролі дотримання їх виконання через формування сприятливого інституційного середовища та інноваційної інфраструктури.

Висновки. Таким чином, в умовах нерозвиненості інноваційної інфраструктури в Україні, важливим є сприяння інноваційному підприємництву на регіональному рівні за посередництвом структур

державного управління, до функцій яких повинні входити: підтримка інноваційного підприємництва у вищих навчальних закладах та наукових установах; сприяння залученню коштів Європейського фонду регіонального розвитку вітчизняними інноваційними підприємствами.

Модернізація виробництва, забезпечення нової якості економічної системи, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках та забезпечення стабільного довгострокового економічного зростання на основі інноваційної моделі розвитку потребують активізації дій держави у сфері управління інноваційною сферою, удосконалення фінансових, інституційних, організаційних, правових та інших інструментів державного управління.

Головним завданням у розвитку інноваційного потенціалу малих підприємств має стати не тільки зростання кількості об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва, а їхнє рівномірне розміщення, зосередження не лише в обласних, а й у районних центрах, а також підвищення якості роботи, залучення інвесторів, поліпшення кваліфікаційного рівня персоналу й розробки інноваційної моделі діяльності та співпраці з підприємствами.

Література:

1. Бабець І. Г. Обґрунтування напрямів розвитку інноваційного підприємництва з урахуванням світового досвіду / І. Г. Бабець, Ю. В. Полякова, О. А. Мокій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niss.lviv.ua/analytics/65.htm>.

2. Статистичний збірник / Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Державний комітет статистики України —ДП “Інформаційно - аналітичне агентство”. — Київ. — ТОВ «Август трейд». 2013—2014, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Лазаренко Ю. О. Інноваційна активність підприємства як економічна категорія / Ю. О. Лазаренко // Стратегія економічного розвитку України:

зб. наук. Праць – К. : КНЕУ, 2010. – Вип. 26–27. – С. 40–48.

4. Петрина Н. Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України / Н. Петрина // Економіка України. – 2006. – №8. – С.35-36.

5. Россоха В. Інноваційні процеси економічного розвитку в контексті інституційного забезпечення / В. Россоха // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С.119-120.

6. Шайдюк І. Є., Черкасова Ю. І. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності малих підприємств в Україні / Шайдюк І. Є., Черкасова Ю. І. // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. — 2010. — № 1 (3). — Том 2. — С. 357—358.

7. Яненко І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: монографія / І.Г. Яненко. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – С. 380.

References:

1. Babets IG Justification areas for innovation business of the world experience / IG Babets, V. Polyakov, A. Mokiychuk [electronic resource]. - Access: <http://niss.lviv.ua/analytics/65.htm>.

2. Statistical Yearbook / The subjects of large, medium, small and micro. State Statistics Committee of Ukraine -DP "Information - Analytical Agency". - Kyiv. - LLC "August Trade". 2013 - 2014 [electronic resource]. - Access: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Lazarenko YO innovative activity of the enterprise as an economic category / YO Lazarenko // Economic Development Strategy Ukraine: Coll. Science. Works - K: MBK, 2010. - Vol. 26-27. - P. 40-48.

4. Petrina N. Basic conditions creating innovative economic development of Ukraine / AN Petrin // Economy of Ukraine. - 2006. - №8. - P.35-40

5. Rossokha B. Innovative processes of economic development in the context of institutional support / V. Rossokha // Actual problems of economy. - 2006. - №6. - S.119-129

6. *Shaydyuk I.E., Cherkasova Y.I Problems and prospects of development of innovative small businesses in Ukraine / Shaydyuk IE, Cherkasova YI // Bulletin of the International Nobel Economic Forum. - 2010. - № 1 (3). - Volume 2 - P. 357-362.*

7. *Yanenkova I.G., Organizational and managerial resources of innovative economic development: methodology and practice: a monograph / I.G. Yanenkova. - Nikolaev: Production of Petro Mohyla, 2012. – P. 380.*